

Bruinrode boleet > pag. 4

Rosse stekelstaart > pag. 12

Afrikaanse klauwkikker > pag. 10

Exotische waterplanten > pag. 8

Sikahert > pag. 14

en verder...

Amerikaanse gladde schijfhoren
Termieten als huisdier
Rectificatie fotograaf

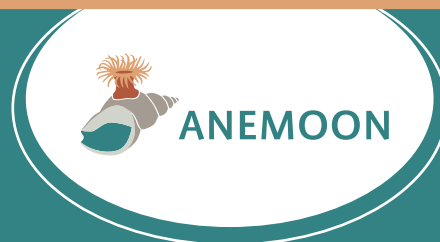
pag. 02
pag. 04
pag. 16

Amerikaans-Europese exotisch-inheemse schijfhoren

Rykel de Bruyne, Tello Neckheim & Adriaan Gmelig Meyling,
Stichting ANEMOON

Aan het kleine, schijfvormige zoetwaterslakje *Gyraulus parvus* kleeft een verhaal. In Nederland kennen we deze soort in twee gedaanten: een oorspronkelijke Europese vorm én een Noord-Amerikaanse genetische lijn die door menselijk handelen in Europa terecht kwam.

Kleine slak, groter vraagstuk

De Amerikaanse gladde schijfhoren laat zien hoe ingewikkeld de wereld van exoten kan zijn. Bijzonder is niet zozeer de introductie – met aquariummateriaal – als wel het mogelijke effect op de genetische variatie binnen de soort. Aan de ene kant is er *Gyraulus laevis*, die tot de oorspronkelijke Europese fauna wordt gerekend, aan de andere kant is er *Gyraulus parvus*, afkomstig uit (onder andere) Noord-Amerika. Uit genetisch onderzoek kwam naar voren dat ze dusdanig verwant zijn, dat ze als één soort dienen te worden beschouwd.

Twee vormen van een soort

De naam *Gyraulus parvus* heeft nomenclatorische prioriteit (voorrang bij het geven van namen) en wordt daarom in strikte zin voor beide vormen gebruikt. Onderling worden de vormen nu onderscheiden als *Gyraulus parvus* forma *laevis* (Euraziatische gladde schijfhoren) en *Gyraulus parvus* forma *parvus* (Amerikaanse gladde schijfhoren). De Europese vorm is zeldzaam, in ons land vooral bekend uit duinplassen en staat op de Rode Lijst als bedreigd. De Amerikaanse vorm wordt beschouwd als een geïntroduceerde invasieve exoot. Ze werd in de jaren zeventig in Europa geïntroduceerd en heeft zich inmiddels over grote delen van het continent verspreid. De dieren zijn ecologisch flexibel en kunnen zich goed handhaven in onder meer door mensen aangelegde wateren. Deze Amerikaanse lijn breidt zich sterk uit, terwijl de Europese lijn achteruitgaat.

Herkenning

De gladde schijfhoren wordt slechts ongeveer 5 à 6 mm groot en lijkt qua vorm van het huisje op de overal algemeen voorkomende witte schijfhoren (*Gyraulus albus*). Deze heeft op de schelp echter duidelijke spiraallijnen, die bij *Gyraulus parvus* ontbreken. Tussen de Amerikaanse en Europese vorm van de gladde schijfhoren bestaan kleine verschillen in schelpvorm. Zo is de mondopening van de Amerikaan vaak wat meer uitgetrokken. Een beter kenmerk is de pigmentatie van de koptentakels van het levende dier. De Europese vorm heeft doorgaans ongepigmenteerde of lichte tentakels, terwijl de Noord-Amerikaanse lijn in verreweg de meeste gevallen donkere, gepigmenteerde tentakels heeft.

Verspreiding in ons land

De Amerikaanse schijfhoren werd in 2001 voor het eerst in Nederland gevonden en is sindsdien bezig met een opmars,

Figuur 1. *Gyraulus parvus* uit Dronten.
(Foto: Jarik Dijkgraaf)

Figuur 2. *Gyraulus parvus* forma *parvus* van de Marker Wadden. Maatstreepje is 1 mm. (Foto: Yvonne van Dam, Naturalis Biodiversity Center)

waarbij ook sprake is van pioniersgedrag. Zo werden recent voor het eerst exemplaren aangetroffen op de Marker Wadden, een nieuw aangelegde eilandgroep in het IJsselmeer. Inmiddels is de soort uit tien provincies bekend. De soort leeft ook in aquaria. De slakken hebben een korte levenscyclus en hoge reproductiecapaciteit. Als ze via aquariummateriaal worden uitgezet/gedumpt in oppervlaktewateren, kunnen ze zich snel verspreiden.

Risico

In 2025 verscheen voor *Gyraulus parvus* een risicobeoordeling door Bureau Risicobeoordeling & Onderzoek (BuRO) van de NVWA. Er bleek een hoge kans op introductie in de natuur, vestiging en verdere verspreiding. Daadwerkelijke effecten op biodiversiteit en ecosystemen waren niet bekend. Een bijzonder aandachtspunt ligt binnen de soort zelf. Er zijn aanwijzingen voor genetische uitwisseling tussen de twee lijnen. Het gaat hier dus niet om een invasieve soort die een andere soort verdringt via bijvoorbeeld concurrentie, maar om een geïntroduceerde genetische lijn die binnen dezelfde soort tegenover een oorspronkelijke Europese lijn komt te staan. Dan dreigt 'genetische verdringing'. Zo verschuift het perspectief op de exotenproblematiek: van schadelijk voor andere soorten naar de vraag wat er gebeurt wanneer een geïntroduceerde genetische lijn de oorspronkelijke lijn binnen dezelfde soort verdringt, of zich daarmee vermengt.

Conclusie

Welke gevolgen voor de natuur een en ander zal hebben, is nu nog niet duidelijk. De Noord-Amerikaanse lijn breidt zich in Nederland (en Europa) uit, terwijl de zeldzame Europese lijn achteruitgaat. Wat dit uiteindelijk betekent voor de oorspronkelijke genetische variatie is eveneens nog niet duidelijk. Monitoring en verder (DNA-)onderzoek zijn daarom belangrijk.

Verder lezen

Glöer, P., 2024. *Gyraulus laevis* and *G. parvus* (Mollusca: Gastropoda), two distinct species. *Ecologica Montenegrina* 71: 237-239. [Klik hier.](#)

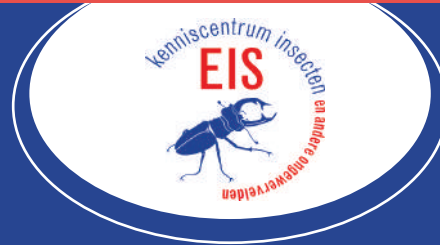
Klobušická, V., E. Šlachťová, M. van Wieringen, L. Beran, V. Horsáková & M. Horsák, 2025. Can tentacle pigmentation help distinguish between non-native and native populations of *Gyraulus parvus* in Europe? *Journal of Molluscan Studies*, 91(2), eyaf005. [Klik hier.](#)

Lorencová, E., L. Beran, M. Nováková, V. Horsáková, B. Rowson, J.Č. Hlaváč, J.C. Nekola & M. Horsák, 2021. Invasion at the population level: a story of the freshwater snails *Gyraulus parvus* and *G. laevis*. *Hydrobiologia* 848: 4661-4671. [Klik hier.](#)

NVWA/BuRO, 2025. Advies over de risicobeoordelingen van drie soorten uitheemse zoetwaterslakken in Nederland. [Klik hier.](#)

Termieten als huisdier

Jinze Noordijk, EIS Kenniscentrum Insecten

Nederland herbergt, zij het in laag aantal, enkele gevestigde exotische termietensoorten. Dit is een relatief nieuw verschijnsel en recent is een risicobeoordeling verschenen met de stand van zaken en enkele verwachtingen voor de toekomst. Hierin is niet opgenomen dat er ook termieten als huisdieren worden gehouden. Komt dit ook voor?

Te koop

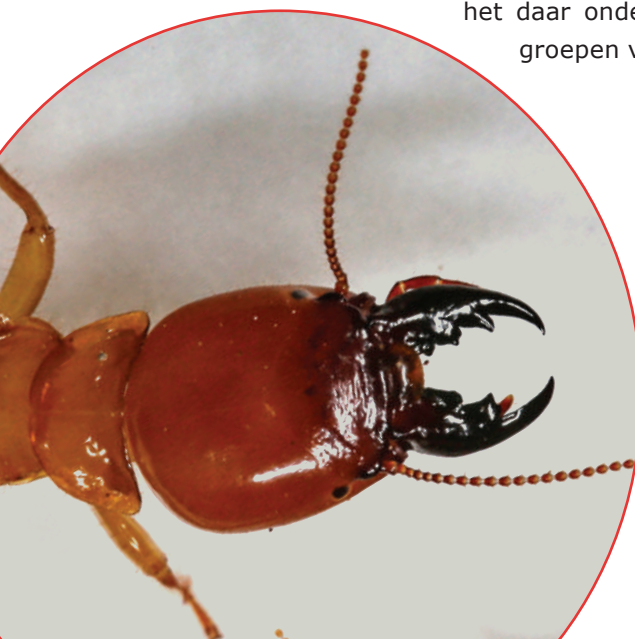
De NVWA voerde zelf een korte zoektocht op internet uit. Het leverde bewijs dat termieten ook als huisdier worden gehouden. Op internetfora en andere plekken hebben personen het over hun huisdieren. Er lijken momenteel geen formele Nederlandse aanbieders te zijn, dat wil zeggen met een officiële web- of huisdierwinkel. De verkoop vindt plaats door liefhebbers. Het lijkt allemaal heel beperkt, en het gaat om slechts enkele liefhebbers die aan verkoop of ruil doen.

Buitenland

In het buitenland zijn er wel officiële verkopers en ook veel aanbieders vanuit hun privékwaken. Natuurlijk zijn er veel landen waar termieten inheems zijn en daar is het dan ook veel gemakkelijker om zelf een kweek te starten, bijvoorbeeld na het verzamelen van een gevleugelde koning en koningin. Vervolgens kunnen de kleine insecten gemakkelijk per post worden verstuurd, de hele wereld over. Dit verschijnsel zien we inmiddels bij allerlei soorten kleine dieren, zoals spinnen, wandelende takken, mieren, etc. Het is gissen hoeveel en welke huisdiersoorten er in Nederland aanwezig zijn.

Risico's

Het ontsnappen of loslaten van huisdieren is een belangrijke introductieroute voor invasieve exoten. Sommige termietensoorten kunnen zich ook invasief, of minstens overlastgevend gedragen in Nederland, zo blijkt inmiddels. Er is echter geen bewijs dat er ooit in Nederland termieten zijn ontsnapt bij of losgelaten door een hobbyist. Ook in de wetenschappelijke literatuur konden geen gevallen worden gevonden in Europa. Nu nog geen probleem dus, maar wie weet staat het nog te gebeuren, want de mogelijkheden en interesses in rariteiten als huisdieren nemen toe. Er is verder ook geen wet- of regelgeving die aan het houden van, of de handel in termieten beperkende voorwaarden stelt. Wellicht wordt het daar ondertussen wel tijd voor en is het direct te regelen voor andere groepen van kleine dieren.

Figuur 1. Kop van de nathouttermiet (*Hodotermopsis sjostedti*).
(Foto: Jan Šobotnik, CC BY-SA 4.0)

Figuur 2. De nathouttermiet (*Hodotermopsis sjostedti*) wordt door een Nederlandse kweker te koop aangeboden.
(Foto: Jan Šobotnik, CC BY-SA 4.0)

Figuur 3. Grondtermieten *Reticulitermes*.
(Foto: Johnny N. Dell, Bugwood.org, cc 3.0)

Verder lezen

Bureau Risicobeoordeling & onderzoek, 2023. Signaaladvies over de risico's van uitheemse termieten voor Nederland. [Klik hier.](#)

Bureau Risicobeoordeling & onderzoek, 2026. Advies van Bureau Risicobeoordeling & onderzoek over de opkomende risico's van termieten voor natuur en woningen. [Klik hier.](#)

Noordijk, J. & A. Kuiper, 2024. Opmars van termieten. *Kijk op Exoten* 12(4): 4–5. [Klik hier.](#)

Amerikaanse bruinrode boleet neemt toe in Schoorlse Duinen

Melchior van Tweel, Paddenstoelenonderzoek Nederland

De bruinrode boleet (*Aureoboletus projectellus*) is een soort die oorspronkelijk voorkomt in het oosten van Noord-Amerika. Daar groeit deze in naaldbossen samen met de daar inheemse dennenbomen. Sinds 2007 is de soort ook in Europa bekend. Ze is met een opmars bezig vanuit Oost-Europa. Inmiddels komt de soort voor in de Baltische staten, Polen, Duitsland, Denemarken en Zuidelijk Scandinavië. In 2023 is de bruinrode boleet voor het eerst in Nederland gevonden.

Bruinrode boleet

De bruinrode boleet is een grote, karakteristieke paddenstoel die ook in het veld goed herkenbaar is. De soort heeft een roodbruine hoed en lijkt daardoor op de algemeen voorkomende kastanjeboleet. Van deze soort is de bruinrode boleet echter goed te onderscheiden door onder meer de steel, die naar beneden duidelijk breder wordt en een duidelijk en grof net heeft.

Mycorrhiza

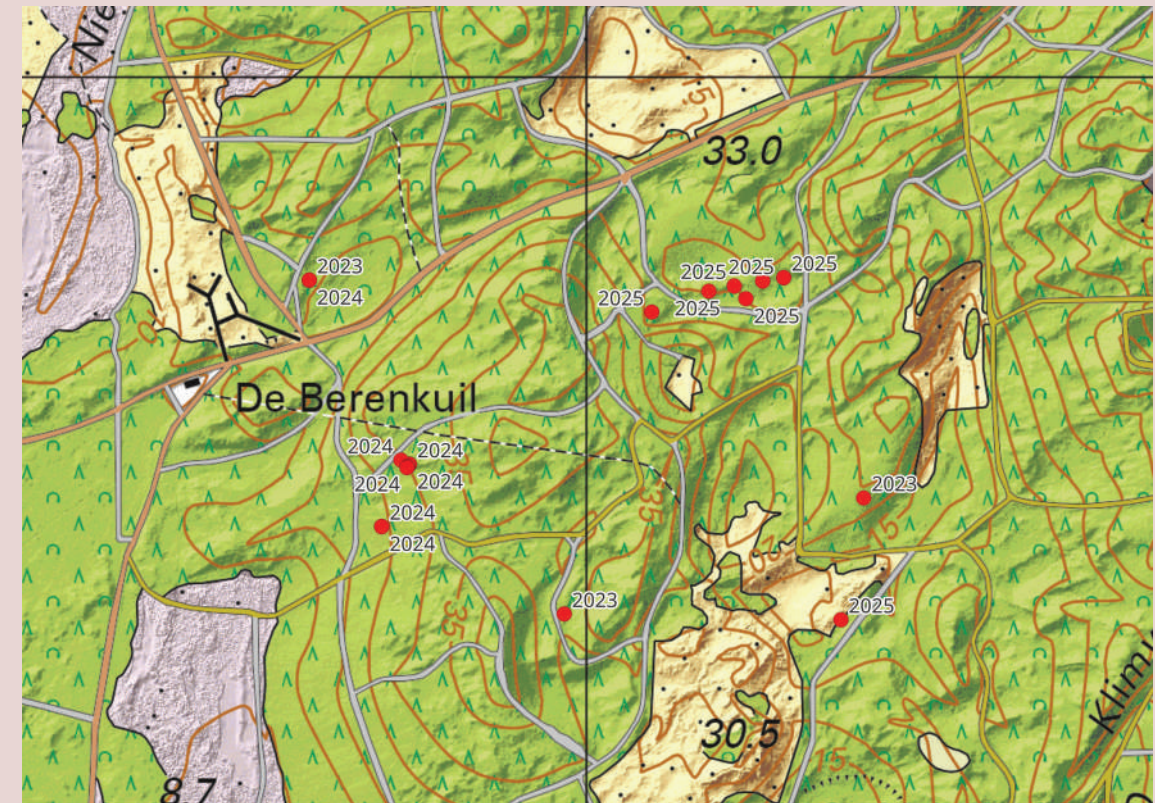
De bruinrode boleet is een mycorrhizasoort. Dat wil zeggen dat de schimmeldraden samengroeien met de wortels van een boomsoort, in dit geval dennensoorten. Beide soorten hebben daar baat bij. De schimmel zorgt voor voldoende water en voedingsstoffen voor de boom en krijgt daar suikers voor terug. Het komt maar zelden voor dat in Europa een mycorrhizapaddenstoel invasief exotisch gedrag vertoont. De meeste exoten zijn saprotrofe soorten die leven van dood organisch materiaal, of parasitaire soorten die leven ten koste van andere levende organismen, vaak planten.

Schoorlse duindennenbossen

De eerste Nederlandse waarneming van de bruinrode boleet, in 2023, was in de dennenbossen in de duinen bij Schoorl (Noord-Holland). Sindsdien is de soort daar flink uitgebreid. In 2024 en 2025 zijn er respectievelijk tien en zeven waarnemingen gemeld. Het bekende verspreidingsgebied in de Schoorlse dennenbossen bedraagt inmiddels een gebied van ongeveer 700 bij 400 meter. Opvallend is dat de waarnemingen per jaar sterk geclusterd zijn. Dat is hoogst waarschijnlijk een waarnemerseffect. Als bekend is dat deze (nu nog) zeldzame soort ergens is waargenomen, gaan soortjagers (twitchers) daarop af. Helaas gaan die meestal niet verder in het gebied op zoek, waardoor de vindplekken beperkt blijven. Luc Knijsberg, die de bossen bij Schoorl goed kent, vermoedt dat de soort waarschijnlijk nog veel meer voorkomt in het gebied. Buiten de duinbossen van Schoorl is de bruinrode boleet nog niet aangetroffen.

Opvallend is dat de waarnemingen in de Schoorlse duinen steeds in aangeplante zwarte dennenbossen zijn, met een dikke laag naaldenstrooisel. Dit zijn geen bossen waar paddenstoelonderzoekers veel komen, omdat er maar weinig bijzondere paddenstoelen te vinden zijn. Bovendien komen veel dennenbegeleiders pas laat in het seizoen boven de grond, in oktober-november. De bruinrode boleet is

Figuur 1. Bruinrode boleet. (Foto: Leonard Minkema)

Figuur 2. Verspreiding van bruinrode boleet in de Schoorlse Duinen. (Kaartondergrond ©PDOK)

juist een vrij vroege soort, die vooral in augustus en september te zien is. Gericht veldwerk kan hier dus vrijwel zeker nog interessante ontdekkingen opleveren.

Bedreiging?

Tot nu toe lijkt de bruinrode boleet geen grote bedreiging te vormen voor inheemse paddenstoelsoorten. In het buitenland komt de soort echter ook bij de in Nederland inheemse grove den voor, waardoor concurrentie met inheemse paddenstoelen die geassocieerd zijn met deze den, voorstelbaar is. In de Schoorlse duinen komen ook dennenbossen voor die plaatselijk een zeer rijke en sterk bedreigde paddenstoelenflora hebben. Hoewel de bruinrode boleet daar nog niet is gevonden, zou zijn verschijning daar wellicht grote gevolgen kunnen hebben.

Oproep

Het is de verwachting dat de bruinrode boleet veel meer voorkomt in de zwarte dennenbossen in de Schoorlse duinen. Bij deze roepen we natuurliefhebbers op om waarnemingen door te geven via Verspreidingsatlas, de NDFF of waarneming.nl. Vergeet niet om een foto toe te voegen, waarop de steel duidelijk zichtbaar is. Dat maakt de validatie van de waarnemingen veel gemakkelijker.

Verder lezen

Boomsliuter, M., 2017. Nieuwe boleet nadert de Nederlandse grens. Kijk op Exoten 6(1): 20. Klik hier.

Somhorst, I., 2024. Lang verwacht en gekomen: *Aureoboletus projectellus*. Kijk op Exoten 12(1): 8–9. Klik hier.

Tweel, M. van & M. Noordeloos, 2019. Invasieve Amerikaanse boleet kan ook naar Nederland komen. Kijk op Exoten 8(1): 28. Klik hier.

Vliet, K. van, 2022. Amerikaanse boleet breidt zich sterk uit in Duitsland. Kijk op Exoten 11(2): 8–9. Klik hier.

Invasieve waterwaaier stremt pleziervaart

Angelo Moerland, FLORON

Waterplanten kunnen overlast veroorzaken voor de pleziervaart. De overlast komt van zowel in- als uitheemse soorten, maar een aantal invasieve exoten zijn bezig met een opmars. De invasieve waterwaaier is uitgegroeid tot een probleemsoort die watergangen blokkeert. De pleziervaart speelt waarschijnlijk een rol bij de verspreiding van fragmenten en ondervindt de gevolgen daarvan. Zowel beheerders als booteigenaren kunnen bijdragen aan het beperken van de uitbreiding van deze invasieve waterplanten.

Hinder door waterplanten

Op Nederlandse vaarroutes komen allerlei ondergedoken en drijvende waterplanten voor die onder gunstige omstandigheden kunnen woekeren en voor overlast zorgen. Een aantal inheemse fontein- en vederkruiden hebben in recente jaren het nieuws gehaald doordat ze populaire routes voor de pleziervaart blokkeren. Zo kan een kluwen van waterplanten in de schroef van de boot verstrikt raken en tot grote schade leiden. Daar staat tegenover dat beheer ten behoeve van de pleziervaart ook een kostbare onderneming is. De betrokken overheid of beheerder wil daar niet altijd de kosten voor dekken.

Opkomst van de waterwaaier

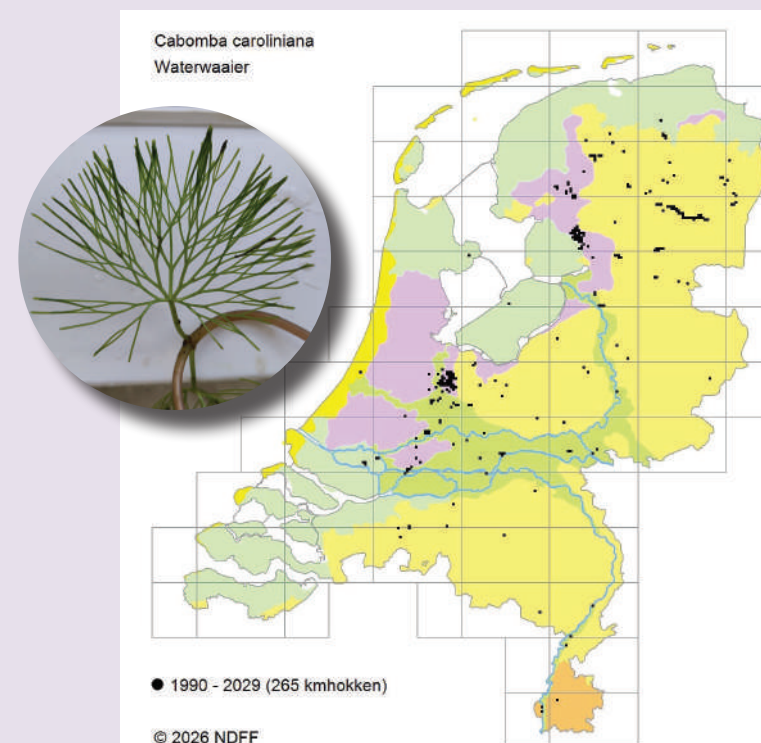
De invasieve waterwaaier (*Cabomba caroliniana*) blokkeert in Nederland watergangen en -inlaten. De soort is makkelijk te onderscheiden van andere waterplanten: het ondergedoken blad is waaervormig gedeeld en staat tegenoverstaand op de steel geplaatst. Aan het wateroppervlak produceert het wit-gele bloemetjes en kleine pijlvormige drijfbladeren. Er zijn al zeer grote populaties bekend bij de Loosdrechtse Plassen, Weerribben-Wieden en enkele stedelijke gebieden, waar verspreiding mogelijk ook door de pleziervaart is gefaciliteerd. Via kleine stengelfragmenten die aan de boot vastzitten kunnen nieuwe waterlichamen weer overwoekerd worden. Om verspreiding tussen afgesloten plassen te voorkomen is recreatief bootverkeer plaatselijk zelfs verboden.

Hoe te bestrijden?

Waterwaaier wordt lokaal gemaaid, vanaf een maaiboot of vanaf de kant. Er zijn risico's verbonden aan het maaien van waterplanten, doordat waterkwaliteit en natuurwaarden aangetast kunnen worden. Daarnaast kunnen maaiboten ook invasieve waterplanten verspreiden als ze niet grondig worden gereinigd en maaisel niet goed wordt afgevoerd. Bij de waterwaaier helpt maaien enkel om tijdelijk de populatie te onderdrukken – vanuit gewortelde planten en fragmenten groeit het wateroppervlak in de zomer binnen twee maanden weer dicht.

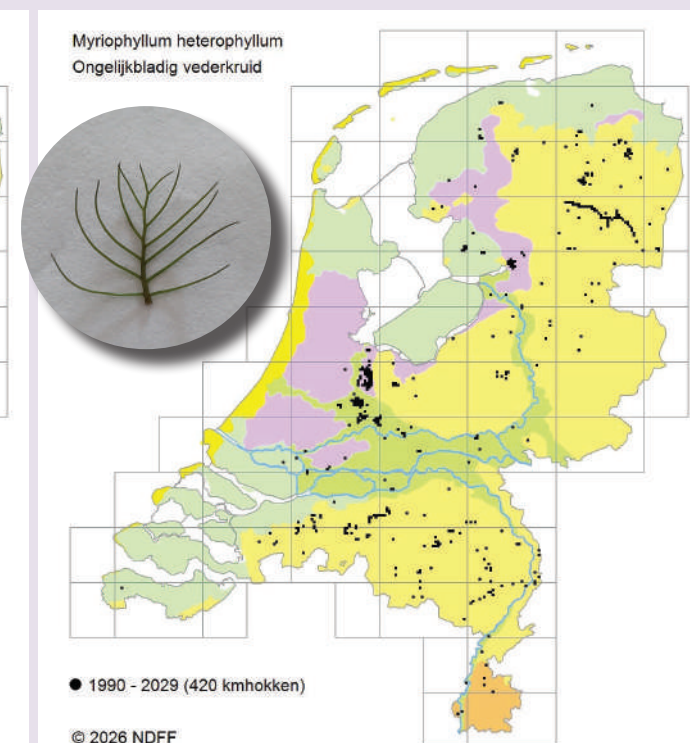
Saillant detail: op plaatsen waar waterwaaier wordt weggemaaid lijkt ongelijkbladig vederkruid (*Myriophyllum heterophyllum*) nog wel eens te profiteren van de open ruimte. Deze soort is eveneens een invasieve exoot waarvan de huidige verspreiding in grote mate overeenkomt met waterwaaier. Het beheer lijkt lokaal meer toegespitst op de waterwaaier.

Figuur 1: Waterwaaier in de schroef van een bootje. (Foto: Leon Sterk)

Figuur 2. Verspreiding van waterwaaier. (Bron: NDFF)

In cirkel: Het vertakte blad van de waterwaaier.

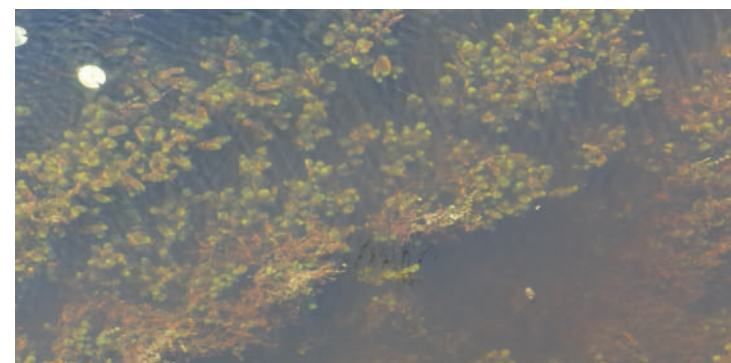
Figuur 3. Verspreiding van ongelijkbladig vederkruid. (Bron: NDFF)

In cirkel: Het vertakte blad van ongelijkbladig vederkruid.

Wat werkt dan wel? Planten met wortel en al verwijderen! Waterwaaier kan met wortel en al afsterven door beschadiging met een drijvend doek. Ook kan het geheel worden verwijderd door harken of de hydroventuri-methode (machine spoelt wortels uit bodem met mengsel van water en lucht). Daarbij is het van belang dat fragmenten worden opgevangen en afgevoerd. De uitvoering van deze bestrijdingsmethoden kan wel erg lastig zijn op grote waterlichamen.

Hoe te voorkomen

Wederom geldt dat voorkomen beter is dan genezen: gooi nooit planten uit tuin, vijver of aquarium weg in de natuur! Daarnaast moet verdere verspreiding voorkomen worden. Booteigenaren kunnen hygiënemaatregelen treffen voordat de boot een ander waterlichaam opvaart. Men kan waterplanten uit de schroef verwijderen, evenals andere onderdelen waar ze aan blijven haken. Indien de planten uit de vaargeul worden verwijderd moet het veilig worden afgevoerd via het groenafval.

Figuur 4. Massavegetatie van waterwaaier. (Foto: Leon Sterk)

Verder lezen

Status Nederlandse waterplanten. [Klik hier.](#)

Bestrijding waterwaaier. [Klik hier.](#)

NVWA Factsheet waterwaaier. [Klik hier.](#)

De Afrikaanse klauwkikker herkennen

Jelger Herder, RAVON

De Afrikaanse klauwkikker (*Xenopus laevis*) is een invasieve exoot uit zuidelijk Afrika en staat sinds 2022 op de Unielijst invasieve exoten. In meerdere Europese landen, waaronder België, heeft de soort zich inmiddels gevestigd, met een zorgwekkend hoog voortplantingssucces. In Nederland zijn tot nu toe slechts enkele incidentele waarnemingen bekend, maar ons klimaat is geschikt voor vestiging. Daarom is er nu een herkenningkaart die helpt de soort tijdig te signaleren.

Volwassen Afrikaanse klauwkikkers zijn nauwelijks te verwarren met andere amfibieën in Nederland. Ze hebben een sterk afgeplat lichaam, kleine ogen bovenop de kop, geen zichtbaar trommelvlies en opvallend grote, gespierde achterpoten met zwemvliezen en drie zwarte klauwen. De larven hebben eveneens een uniek uiterlijk, met twee lange tastdraden in de mondhoeken lijken ze enigszins op jonge meervallen. De herkenningkaart bevat duidelijke foto's van alle levensstadia en informatie over de eitjes en het onderscheid tussen mannetjes en vrouwtjes. Daarmee draagt de kaart bij aan betrouwbare waarnemingen en een snelle signalering. De publicatie is mede mogelijk gemaakt door het Team Invasieve Exoten van de NVWA en het NEM Meetprogramma Amfibieën.

De Afrikaanse klauwkikker kan schadelijk zijn voor de inheemse biodiversiteit. Deze generalistische predator eet onder meer amfibieën en vissen en concurreert met inheemse soorten. Daarnaast kan hij ziekteverwekkers verspreiden, waaronder de schimmel *Batrachochytrium dendrobatidis*, die sterfte onder amfibieën veroorzaakt. Omdat de soort grotendeels onopgemerkt onder water leeft, is het belangrijk om eventuele waarnemingen snel te melden. Zo kan een eventuele vestiging vroeg worden opgespoord en aangepakt. Waarnemingen, het liefst met foto, kunnen direct gemeld worden via kantoor@ravn.nl, via waarneming.nl of telmee.nl.

De herkenningkaart wordt meegestuurd met de RAVON-nieuwsbrief Schubben & Slijm. Daarnaast is deze tijdens lezingendagen verkrijgbaar bij de RAVON-stand. En de herkenningkaart is – zoals al onze herkenningkaarten – ook te downloaden: [klik hier](#).

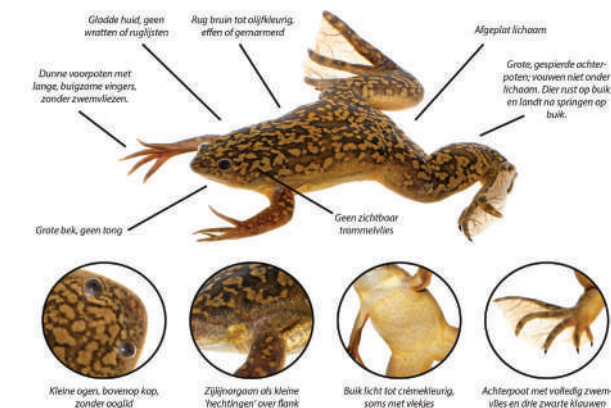

Voorkant herkenningkaart.

Herkenningkaart Afrikaanse klauwkikker

De Afrikaanse klauwkikker (*Xenopus laevis*) is een invasieve exoot uit zuidelijk Afrika en staat sinds 2022 op de Unielijst van Invasieve exoten. In meerdere Europese landen, waaronder België, heeft de soort zich al gevestigd. Hoewel in Nederland tot nu toe slechts enkele incidentele waarnemingen zijn gedaan, is ons klimaat geschikt voor vestiging. Vroegtijdige signalering is van groot belang. Deze herkenningkaart helpt bij het herkennen van Afrikaanse klauwkikkers en hun larven in het veld.

Herkenning juvenielen en adulten

Mannetje of vrouwtje?

Volwassen mannetjes en vrouwtjes zijn te onderscheiden aan de vorm van de cloaca. Vrouwtjes hebben opvallende cloacaalappen (uitstulpingen). Mannetjes ontwikkelen in de paartijd zwarte paarborstels op de voorpoten, waarmee zij het vrouwtje tijdens de paring vasthouden. Vrouwtjes worden tot circa 13 cm groot, mannetjes tot circa 10 cm.

Samenstelling & vormgeving: Jelger Herder
Foto's: Jelger Herder

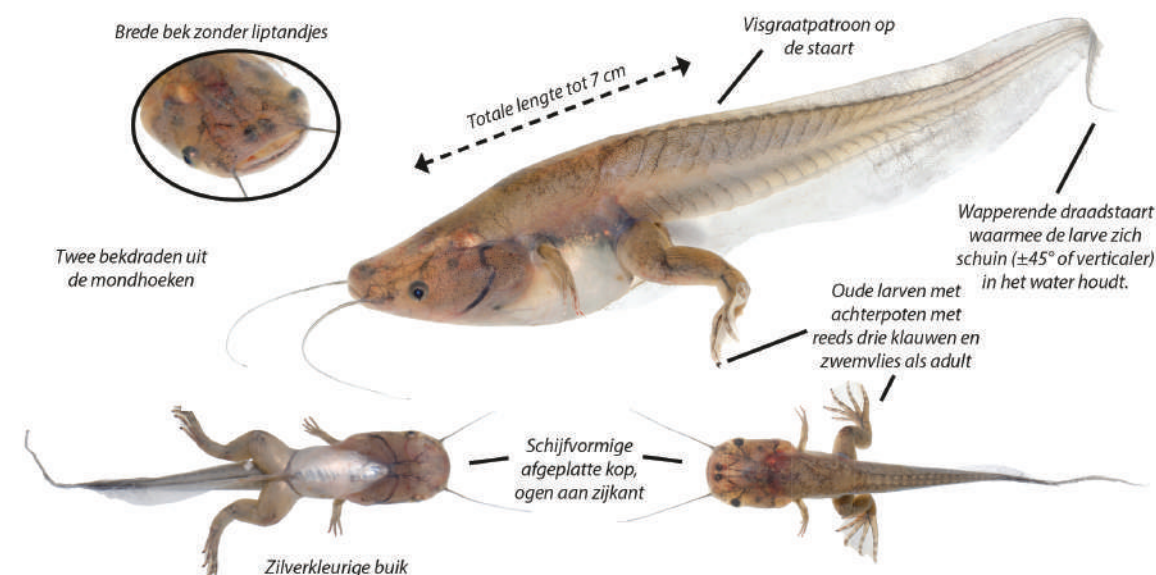
Achterkant herkenningkaart.

Herkenningkaart Afrikaanse klauwkikker

Afrikaanse klauwkikkers leven vrijwel volledig onder water en zijn door het troebel maken van het water moeilijk waar te nemen. Larven zijn soms vlak onder het wateroppervlak zichtbaar. Volwassen dieren komen alleen boven om lucht te happen of verplaatsen zich tijdens hevige regen over land (tot 2 km) naar nieuw water. Met een schepnet of amfibieënkuik zijn ze goed te vangen. Mannetjes roepen onder water (een ratelend geluid), wat ze lastig hoorbaar maakt. De soort is hierdoor moeilijk op geluid vast te stellen; eigenlijk alleen met een onderwatermicrofoon. De soort is weinig kieskeurig en leeft in zowel permanente als tijdelijke wateren, van plassen, poelen, sloten en beken tot vijvers en waterbassins.

Herkenning larven

Let op!

Door de tastdraden lijken de larven op jonge meervallen. Meervallen hebben echter altijd meer dan twee bekdraden én een brede staartvin, zie foto.

Herkenning eitjes

Afrikaanse klauwkikkers zetten hun eitjes (vanaf watertemperaturen van circa 20 °C, doorgaans mei-augustus) afzonderlijk of in kleine groepjes af op stenen, hout en waterplanten. Ze vormen geen eiskloten of eiklontjes zoals inheemse kikkers en padden en vouwen de eitjes niet tussen bladeren zoals watersalamanders. Verse eitjes zijn tweekleurig en kleuren tijdens de ontwikkeling donkerder.

Meld waarnemingen zo snel mogelijk

Het is belangrijk waarnemingen van Afrikaanse klauwkikkers snel te melden. Als invasieve exoot kan de soort concurreren met en prederen op inheemse amfibieën en vissen, en ziekteverwekkers overdragen.

Geef waarnemingen, bij voorkeur met foto, direct door aan RAVON via kantoor@ravn.nl of voer ze in op waarneming.nl of telmee.nl.

Deze herkenningkaart is mede mogelijk gemaakt door het Team Invasieve Exoten van de NVWA en het NEM Meetprogramma Amfibieën.

RAVON
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
ravn.nl

RAVON

Verder lezen

Spitzen, A. & J. van Delft, 2023. Afrikaanse klauwkikker, nieuwe soort op de Unielijst Van kikkerproef naar hopelijk kikkerproof.

RAVON 25(2): 22-25. [Klik hier](#).

Figuur 1. Afrikaanse klauwkikker. (Foto: Jelger Herder)

De rosse stekelstaart in Nederland in 2025

Sovon Vogelonderzoek Nederland

De rosse stekelstaart staat op de Unielijst van invasieve exoten vanwege het risico op hybridisatie met de in Zuid-Europa inheemse en op wereldschaal bedreigde witkopeend. Om te voorkomen dat rosse stekelstaarten zich vestigen in de broedgebieden van de witkopeend, moeten EU-lidstaten met wilde populaties van rosse stekelstaarten maatregelen nemen. Ook in Nederland komt een wilde populatie rosse stekelstaarten voor. Om de ontwikkelingen daarin te volgen voert Sovon Vogelonderzoek Nederland in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring elke winter een landelijke telling uit. In deze bijdrage doen we verslag van die telling en gaan we in op de populatiestatus van de soort.

Winteraantallen

Omdat een groot deel van de rosse stekelstaarten zich in de wintermaanden verzamelt op vaste pleisterplaatsen op plassen of in moerasgebieden, is dit een goede gelegenheid om een beeld te krijgen van de aantallen in Nederland. In december 2025 verrichtte Sovon voor de negende keer sinds 2011 een landelijke telling van de rosse stekelstaart. Deze resulteerde in 31 exemplaren verspreid over tien gebieden (figuur 2). Een jaar eerder werden er nog tweemaal zoveel geteld. De hoogste aantallen werden vastgesteld in 2021 en 2022, toen er respectievelijk 112 en 108 rosse stekelstaarten werden aangetroffen. Daarna tekende zich een forse afname af, met 75 exemplaren in 2023 en 62 in 2024. Ten opzichte van 2021 lag het aantal individuen in 2025 dus circa 72% lager (figuur 3). De enige omvangrijke groep (15 exemplaren) in 2025 werd aangetroffen op het Volkerak bij Oude Tonge (figuur 2).

Broedvogelaantallen

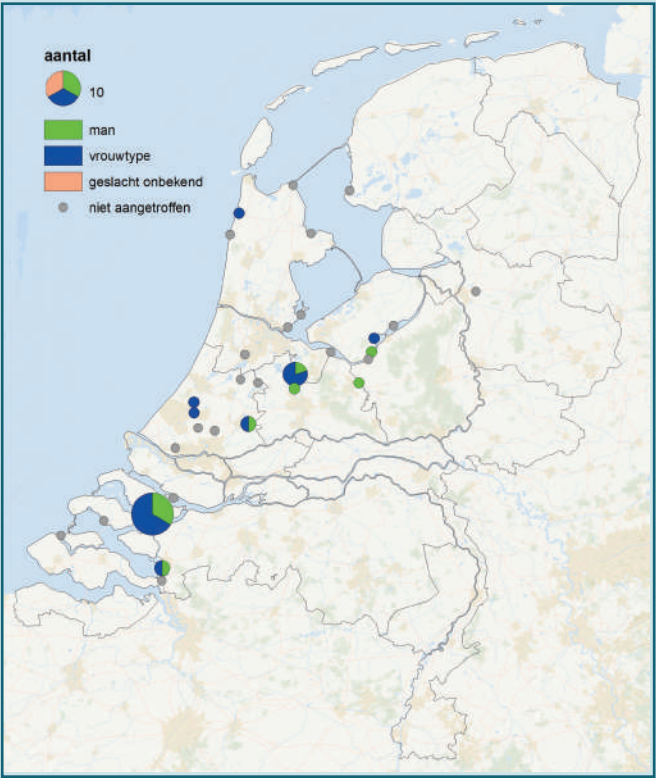
Rosse stekelstaarten broeden jaarlijks in Nederland op plassen en in moerasgebieden. De soort wordt weliswaar niet systematisch landelijk geteld, maar doorgegeven waarnemingen aan Sovon of op waarnemingenportals geven wel een indruk van het voorkomen. In 2025 werden van slechts drie locaties broedterritoria gemeld: het Volkerak, het Wolderwijd en Polder Arkemheen. Dit is fors minder dan het gerapporteerde aantal van 11 territoria in 2024 en de 14 territoria uit 2023. Dit beeld suggereert eveneens een afname van de aantallen.

Evaluatie

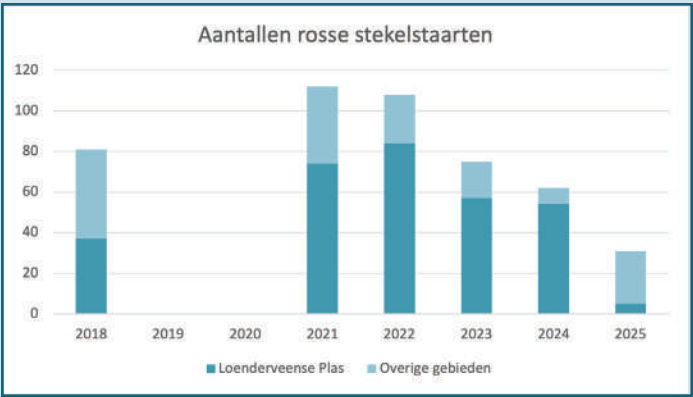
De belangrijkste verklaring voor de afname ligt in bestrijdingsmaatregelen die zijn getroffen tegen de rosse stekelstaart. Zo heeft er vanaf de winter van 2022/23 aanzienlijk meer afschot plaatsgevonden dan in de jaren daarvoor. Hierdoor daalde het aantal op de Loenderveense Plas bijvoorbeeld van 84 in december 2022 naar slechts 5 in december 2025 (figuur 3). De soort lijkt dus op zijn retour in Nederland.

Figuur 1. Mannetje rosse stekelstaart. Maarssen Utrecht., december 2025. (Foto: Sovon Vogelonderzoek Nederland)

Figuur 2. Verspreiding van de rosse stekelstaart in Nederland op basis van de landelijke telling in december 2025. Vrouwtype betekent dat de vogels weliswaar in vrouwtjeskleed waren, maar mogelijk betreft dit deels jonge vogels, waarvan het geslacht op de waarneemafstand nog niet vast te stellen was.

Figuur 3. Aantallen rosse stekelstaarten vastgesteld tijdens de landelijke tellingen in december. De aantallen uit 2011, 2014 en 2016 zijn niet weergegeven, aangezien toen geteld is in februari-maart en niet in december.

De kans op aanwas van de populatie door nieuwe ontsnappingen uit watervogelcollecties is door het fokverbod sinds 2016 afgenomen. Ook instroom uit omliggende landen is minder waarschijnlijk geworden. De soort is in omliggende landen zeer zeldzaam in het wild. De grote populatie in Engeland is door een bestrijdingscampagne gereduceerd van 6.000 vogels in 2000 tot slechts tien vogels in 2026.

Waarnemingen kunnen worden doorgegeven via: waarneming.nl of telmee.nl.

Verder lezen

[Landelijke telling rosse stekelstaart in 2025. Klik hier.](#)

[Soortpagina Sovon, rosse stekelstaart. Klik hier.](#)

Het sikahert: een oude gast, nieuw op de Unielijst

Vincent Elders, Zodion Zoogdieronderzoek Nederland

De laatste jaren heb je in het Noordhollands Duinreservaat de kans om, afhankelijk van de periode, een hert met een mooi gevlekte of erg donkere vacht te zien: het sikahert. Dit hert is sinds de 19e eeuw geïntroduceerd in Europa en vanaf augustus 2025 staat deze evenhoevige op de Unielijst van invasieve exoten. Een goed moment om te kijken wat de status van deze soort is in Nederland.

Herkenning

In de zomer heeft het sikahert (*Cervus nippon*) een roodbruine vacht met opvallende geelwitte vlekken, waardoor het sterk lijkt op een damhert (*Dama dama*). 's Winters hebben de mannetjes een donkergrijze tot zwarte vacht en zijn de vrouwtjes lichtbruin tot grijs, meestal zonder de witte vlekken, hierdoor lijkt de soort in deze periode meer op een edelhert (*Cervus elaphus*). Ook het gewei van de mannetjes lijkt op dat van het edelhert, maar heeft minder (maximaal acht) vertakkingen (figuur 1). Qua formaat zit het sikahert tussen het damhert en het ree (*Capreolus capreolus*). Het meest betrouwbare determinatiekenmerk is de met een donkere rand omzoomde spiegel (witte vlek op het achterwerk), gecombineerd met een korte witte staart met over het midden een donkere streep (figuur 2). Sikaherten burlen niet zoals edelherten, maar produceren een soort piepende schreeuw.

Verspreiding

Het sikahert komt van origine voor op het vasteland van Oost-Azië, Japan en Taiwan. In de 19e en 20e eeuw is de soort in Europa geïntroduceerd als parkhert. Hierna is deze door ontsnappingen in veel Europese landen verwilderd. De grootste vrij levende populaties zijn te vinden in het Verenigd Koninkrijk en Ierland, daarnaast zijn er wilde populaties aanwezig in Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Litouwen, Oostenrijk, Polen en Tsjechië. In Nederland vinden incidenteel ontsnappingen plaats uit hertenkampen verspreid door het hele land, deze dieren worden meestal snel weer gevangen of verwijderd door afschot. Ten noordwesten van Hilversum heeft tussen 2011 en 2015 een verwilderde populatie geleefd.

In het Kraansvlak ten westen van Haarlem speelde hetzelfde vanaf 2020. Deze populatie is sinds 2025 waarschijnlijk geheel verwijderd. De enige locatie in Nederland waar nu nog in het wild levende sikaherten voorkomen, is het Noordhollands Duinreservaat. Deze dieren zijn aanwezig sinds 2018 en worden sinds 2020 actief bestreden. Maar er zijn nog enkele dieren aanwezig en in 2025 werd nog voortplanting aangetoond.

Figuur 1. Mannetje sikahert.
(Foto: LillyM, Wikimedia Commons)

Figuur 2. Twee grazende sikaherten. Let op de typische donkere lengtestreep op de witte staart bij het bovenste dier.
(Foto: Malene Thyssen, Wikimedia Commons)

Risico's

Het voornaamste gevaar dat het sikahert vormt is hybridisatie met het nauw verwante edelhert, wat vruchtbare nakomelingen oplevert. Deze nakomelingen kunnen met beide soorten terugkruisen, wat leidt tot de afname van genetische zuiverheid van beide soorten. Doordat de hybride dieren kenmerken kunnen vertonen van zowel sika- als edelherten, zijn deze in het wild moeilijk als hybride te herkennen. De kans op hybridisatie in Nederland is tot nog toe klein, vanwege de geografische afstand tussen wild levende populaties edelherten en sikaherten. Elders in Europa vormt dit echter wel een probleem.

Naast hybridisatie, zijn er negatieve effecten van het sikahert door onder andere overbegrazing en schade aan gewassen. Deze zijn vergelijkbaar met de effecten van inheemse hertachtigen. Ook kunnen sikaherten drager zijn van bacterie- en virusziekten zoals: Salmonella, TB, Lyme en mond-en-klauwzeer. Tot slot zijn ze verantwoordelijk voor de introductie van de parasitaire nematode *Asworthius sidemi* in Europa, waarvoor wisent, ree, edelhert, rundvee en schapen gevoelig zijn.

Verder lezen

Lammertsma, D.R., G.W.T.A. Groot Bruinderink & A.J. Griffioen, 2012. Risk assessment of sika deer *Cervus nippon* in the Netherlands. Wageningen, Alterra, Alterra-Report 2295. Klik hier.

Exoten

Met exoten worden uitheemse soorten aangeduid die Nederland niet op eigen kracht kunnen bereiken, maar door menselijk handelen (transport, infrastructuur) hier in de natuur terecht zijn gekomen of dat in de nabije toekomst dreigen te doen. Soorten die Nederland op eigen kracht bereiken vanuit hun natuurlijke verspreidingsgebied, bijvoorbeeld door klimaatverandering, zijn geen exoten. Exoten leiden in de meeste gevallen niet tot grote problemen; slechts een beperkt aantal vertoont invasief gedrag door een explosieve ontwikkeling na vestiging. Invasieve exoten kunnen een bedreiging vormen voor de inheemse biodiversiteit, volksgezondheid of veiligheid.

Melden

Het is van groot belang waarnemingen van exoten te melden, zodat er in onderzoek, beleid en beheer rekening mee gehouden kan worden. Gebruik hiervoor de invoerportals waarneming.nl, telmee.nl, verspreidingsatlas.nl en mijnvismaat.nl.

Ook de bijbehorende apps zijn erg handig omdat je in het veld meteen kunt melden:

- voor Android-toestellen ObsMapp, NDFF Invoer, MijnVISmaat, VERA en snApp de Exoot;
- voor iPhone-toestellen iObs, NDFF Invoer, MijnVISmaat, VERA en snApp de Exoot.

Deze portals en apps werken nauw samen en zorgen ervoor dat uw waarnemingen terecht komen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).

Partners

Colofon

Eindredactie Jeroen van Delft, RAVON

Lay-out & Vormgeving Kris Joosten, RAVON

Foto's achterzijde v.l.n.r.

Marion Haarsma, Noël Aarts, Inge van Westen, Marjon Kunst, Ruud Beringen, Harvey van Diek en Kars Veling

Nieuwsbrief digitaal ontvangen?

Meld u aan via www.ravon.nl/nieuwsbriefexoten

Rectificatie fotograaf

In Kijk op Exoten 53 is in de bijdrage van BIJ12 op pagina 3 abusievelijk Hanneke Waller vermeld als fotograaf bij de foto van grote waternavel. Dit had Willem Braam moeten zijn. Dit is inmiddels aangepast.

Kijk op Exoten, nr 53 / Juni 2026

Figuur 2. Grote waternavel.
(Foto: Willem Braam,
Verspreidingsatlas.nl)

Praktijkvoorbeelden:
wat levert het op?

